Торговельні шоки та можлива протидія: досвід та уроки Грузії

Йорг Радеке, Рікардо Джуччі

Німецька консультативна група

Берлін/Київ, січень 2014

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Зміст

1. Грузинський торговельний шок 2005-2006 рр.
2. Оцінка впливу торговельного шоку
3. Заходи політики грузинської влади, спрямовані на послаблення впливу торговельного шоку
4. Засвоєні уроки

Контакти

Додаток

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

1. Грузинський торговельний шок 2005-2006 рр.

- Внаслідок так званої «Трояндової революції» та західної орієнтації Грузії, Росія та Грузія стикнулися зі зростанням напруження у їх двосторонніх відносинах.
- Починаючи з 2005 року, Росія здійснила ряд заходів з метою тиску на грузинський уряд, включаючи:
  - Торговельні обмеження щодо ключових товарів грузинського експорту до Росії
  - Блокування транспортних зв'язків між Грузією та Росією
  - Різке зростання ціни російського газу для Грузії
  - Візові обмеження для громадян Грузії, що працюють в Росії
- У цій аналітичній записці ми зосереджуємось на впливі, що мали російські заходи на експорт Грузії до Росії
- Отже, ми маємо справу з «торговельним шоком», який Грузія пережила у 2005-2006 рр.

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Хронологія торговельного шоку

Дата	Подія
Грудень 2005	Росія забороняє імпорт сільськогосподарської продукції з Грузії
Січень 2006	Різке зростання ціни російського газу для Грузії
Березень 2006	Росія забороняє імпорт грузинського вина, винних продуктів, коньяку та шампанського
Травень 2006	Росія забороняє імпорт грузинської мінеральної води
Жовтень 2006	Росія припиняє автомобільне, залізничне, повітряне і водне транспортне сполучення з Грузією
Жовтень 2006	Росія зупиняє видачу громадянам Грузії віз на в'їзд на свою територію
Січень 2007	Подальше різке зростання ціни російського газу для Грузії

Джерело: Тбіліський державний університет 2007

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Мета та предмет дослідження

- У цій аналітичній записці ми розглядаємо торговельний шок, що спіткав Грузію, а також його наслідки для грузинського експорту та економіки

Питання:

- Як торговельна заборона з боку Росії вплинула на економіку Грузії?
- Як довго тривало переорієнтування та відновлення втраченого експорту?
- Які інструменти використовувались для пом’якшення негативного впливу?
- Які уроки можуть винести інші країни, (потенційно) вражені подібними торговельними шоками?

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

2. Оцінка впливу торговельного шоку

Якою була величина торговельного шоку?

2005:

- Грузинський експорт до Росії перед торговельним шоком:
  - Загальна вартість: 153 млн дол. США
  - 18% від загального експорту
  - 2.4% ВВП

2007:

- Грузинський експорт до Росії після торговельного шоку:
  - Загальна вартість: 45 млн дол. США
  - 4% від загального експорту
  - 0.4% ВВП

➢ За два роки Грузія втратила експорт, рівнозначний 2.0% ВВП

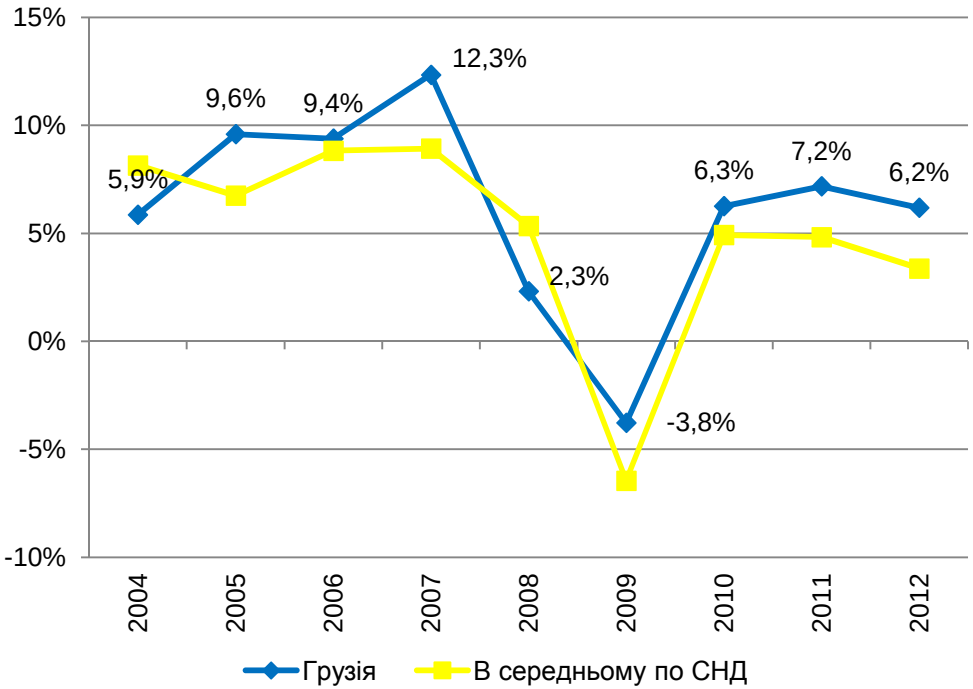
Питання: Якими є наслідки для загального експорту та ВВП?

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Вплив на економічні результати Грузії

Річна зміна реального ВВП, %

Джерело: МВФ, Державна служба статистики Грузії

- Зростання ВВП внаслідок торговельного шоку незначно уповільнилось
- Дійсно, річне зростання реального ВВП досягло 9,4% у 2006 р. і навіть прискорилось до 12,3% у 2007 р.
- Сільське господарство було єдиним сектором, що пережило зниження обсягів випуску, де падіння у 2006 р. склало 12% до попереднього року
- Дійсно, Грузія послідовно показувала кращі результати, ніж її регіональні сусіди, за винятком 2008 року

<u>Висновок</u>

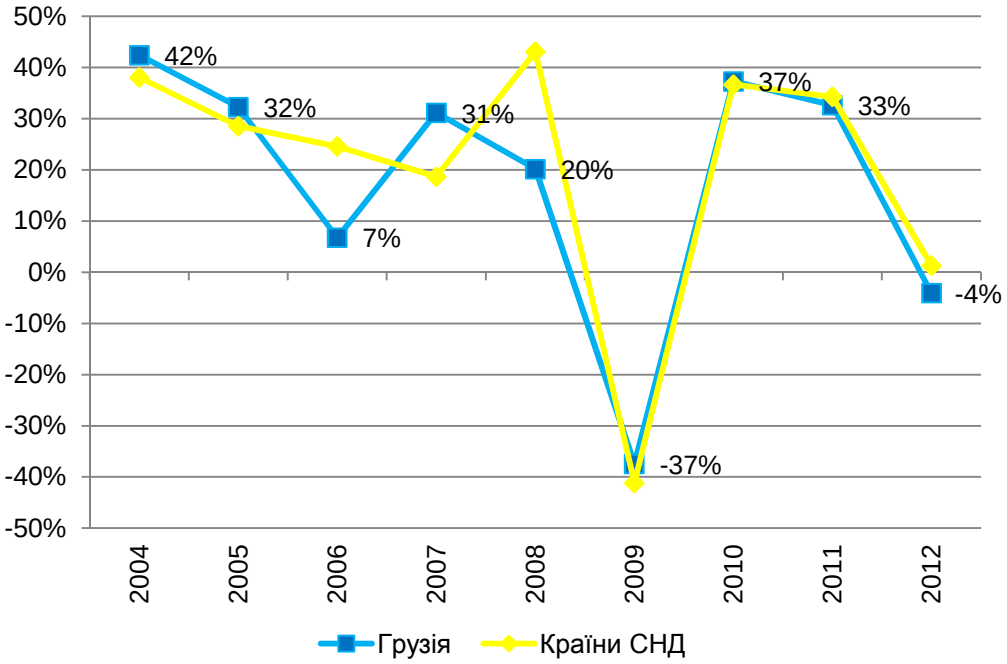
- Виходячи з динаміки ВВП, торговельний шок не мав значного впливу на економічне зростання

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Вплив на зростання експорту

Річна зміна експорту, %

Джерело: МВФ, Державна служба статистики Грузії

- Зростання експорту уповільнилось у 2006 році
- Проте, це уповільнення було лише тимчасовим
- Грузинський експорт швидко відновився у 2007 році, зростаючи на 31%
- Протягом останніх років динаміка грузинського експорту відповідала відповідним показникам регіональних сусідів

<u>Висновок</u>

- Незважаючи на важливість російського ринку, торговельний шок не мав довготривалого впливу на експорт Грузії

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Підсумки кількісної оцінки

- До торговельного шоку Росія була важливим торговим партнером
- У 2005 році експорт до Росії сягав 2,4% ВВП та 18% від усього експорту
- Заходи з боку Росії призвели до падіння експорту Грузії у російському напрямі на 70%
- Незважаючи на значні обсяги шоку, він не мав суттєвого впливу на динаміку ВВП чи експорту
- Грузинська економіка швидко та якісно абсорбувала торговельний шок

Питання:

- Чому торговельний шок не мав загального негативного впливу, як це очікувалось багатьма спостерігачами?

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

3. Заходи, спрямовані на послаблення негативного впливу

Причини низького впливу торговельного шоку включають в себе три елементи:

i. Розумна макроекономічна політика та інтенсивна кооперація з міжнародними партнерами забезпечила **макроекономічну стабільність**

ii. Успішна імплементація **економічних реформ** до та після торговельного шоку прискорила економічне зростання

iii. Уряд здійснив **заходи для стимулювання та диверсифікації торгівлі**

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

i. Макроекономічна стабільність та кооперація з міжнародними партнерами

- Фіскальна політика
  - Помірний дефіцит бюджету у 2,2% ВВП у 2005 році перед торговельним шоком
  - Таким чином, наявність простору для маневру на випадок фіскального стимулювання та/або абсорбування нижчих доходів
- Монетарна політика
  - Політика гнучкого обмінного курсу допомогла абсорбувати шок
  - Центральний банк мав змогу підтримати експортерів шляхом здешевлення ларі
- Підтримка МВФ
  - З 2004 року Грузія мала у розпорядженні трирічну позику від МВФ у розмірі 144 млн дол. США
  - Згідно графіку переглядів, у березні 2007 року було виділено наступний транш у розмірі 21 млн дол. США
- Підтримка ЄС
  - 2007-2010: через інструменти Європейської політики сусідства отримано підтримку у розмірі 120 млн дол. США

Висновок: Розумна макроекономічна політика є ключовим фактором для абсорбування шоку

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

ii. Програма економічних реформ

- Торговельний шок уразив Грузію у час, коли економіка уже почала пожинати плоди амбітної програми економічних реформ, що складалась (серед іншого) з:
  - **Податкової реформи**, що скоротила кількість податків з 21 до 6
  - **Митної реформи**, що значно скоротила тарифні та нетарифні бар'єри
  - **Зниження адміністративного тягаря**: кількість ліцензій та дозволів було скорочено на 90%
  - **Реформи правосуддя**: знижено рівень корупції та посилено контроль за виконанням договорів

- Результат: у «Звіті про ведення бізнесу» за 2013 рік Грузія посіла 8 місце – значне покращення порівняно з 137 місцем у 2004 р. до реформ

Висновок: амбітна програма економічних реформ зробила внесок у значний притік ПІІ та динамічне зростання, таким чином, пом'якшуючи ефекти торговельного шоку

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

iii. Стимулювання та диверсифікація торгівлі

- До та після торговельного шоку уряд Грузії – з допомогою своїх міжнародних партнерів – посилив спроби стимулювати та переорієнтувати торгівлю
- Угоди про вільну торгівлю
  - 2006: Європейським Союзом розширено торговельні преференції, передбачені посиленою Генеральною системою преференцій (GSP+), що скасувало більшість ввізних мит для імпортованої на ринок ЄС грузинської продукції
  - 2008: Угода про вільну торгівлю між Грузією та Туреччиною
  - З 2010 року ведуться перемовини стосовно повної та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) з ЄС
- Сприяння та розвиток торгівлі
  - Вищезгадана митна реформа скасувала ввізні мита для 86% товарів (порівняно з лише 25% у 2005 році)
  - Декілька проектів технічної підтримки, спрямованих на стимулювання торгівлі

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

4. Винесені уроки

З досвіду Грузії 2005-2006 років можна винести ряд важливих уроків:

- Торговельні шоки неминуче зашкодять деяким секторам економіки, таким як сільське господарство та виробництво напоїв у Грузії
- Проте, розумна економічна політика та відповідна реакція на торговельний шок можуть значно допомогти його абсорбувати та обмежити його загальний негативний вплив
- Вирішальне значення мають три аспекти:
  - Макроекономічна стабільність
  - Економічні реформи
  - Активна торговельна політика

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Висновки для України

- Україна стикнулась із загрозою торговельних санкцій з боку Росії у разі підписання Угоди про асоціацію з ЄС, яка передбачає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ГВЗВТ)
- У багатьох аспектах ситуація аналогічна тому, що сталося з Грузією у 2005-2006 рр.:
  - В обох випадках частка експорту до Росії у загальному експорті є значною, але не домінуючою (18% у випадку Грузії та 25% у випадку України)
  - Розмір торговельного шоку в Грузії сягнув 2,0% ВВП, тоді як відповідний показник у випадку України склав би 1,7% ВВП (див. аналітичну записку PB/04/2013), за припущення, що шок включатиме у себе зміну Росією торговельного режиму стосовно України
- Таким чином: досвід Грузії припускає, що хоча деякі сектори української економіки постраждають внаслідок торговельного шоку з боку Росії, наслідки для загального експорту та ВВП є контрольованими за умов, що Україна проводитиме відповідну політику, як це робила Грузія
- Як наслідок, грузинський досвід підтверджує нашу думку про те, що загроза російських торгових санкцій не є причиною для відмови від підписання Угоди про асоціацію з ЄС

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

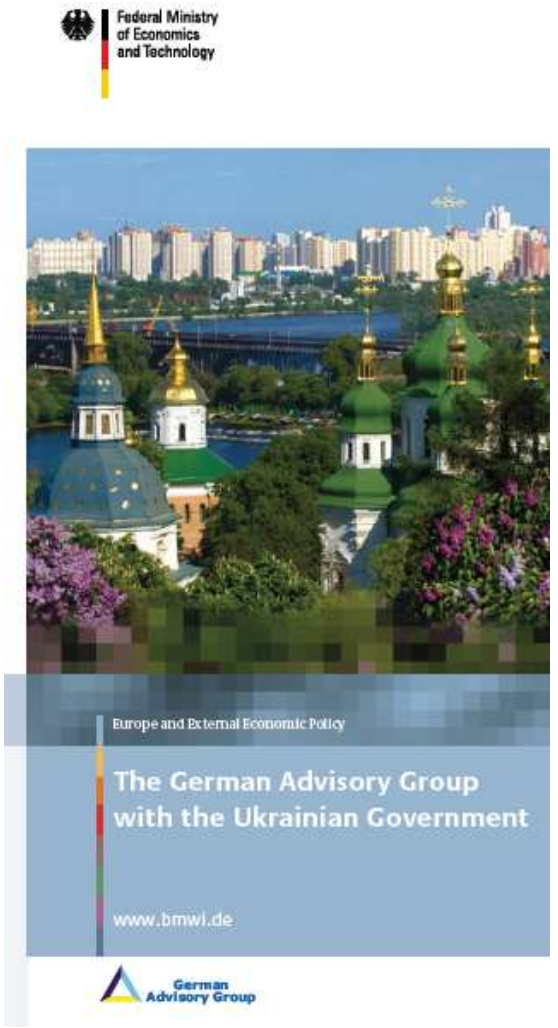
© German Advisory Group

Контакти

Йорг Радеке
radeke@berlin-economics.com

Рікардо Джуччі
giucci@berlin-economics.com

German Advisory Group
c/o BE Berlin Economics GmbH
Schillerstr. 59, D-10627 Berlin
Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0
Fax: +49 30 / 20 61 34 64 9
E-mail: info@beratergruppe-ukraine.de
www.beratergruppe-ukraine.de

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Додаток

Зміст:

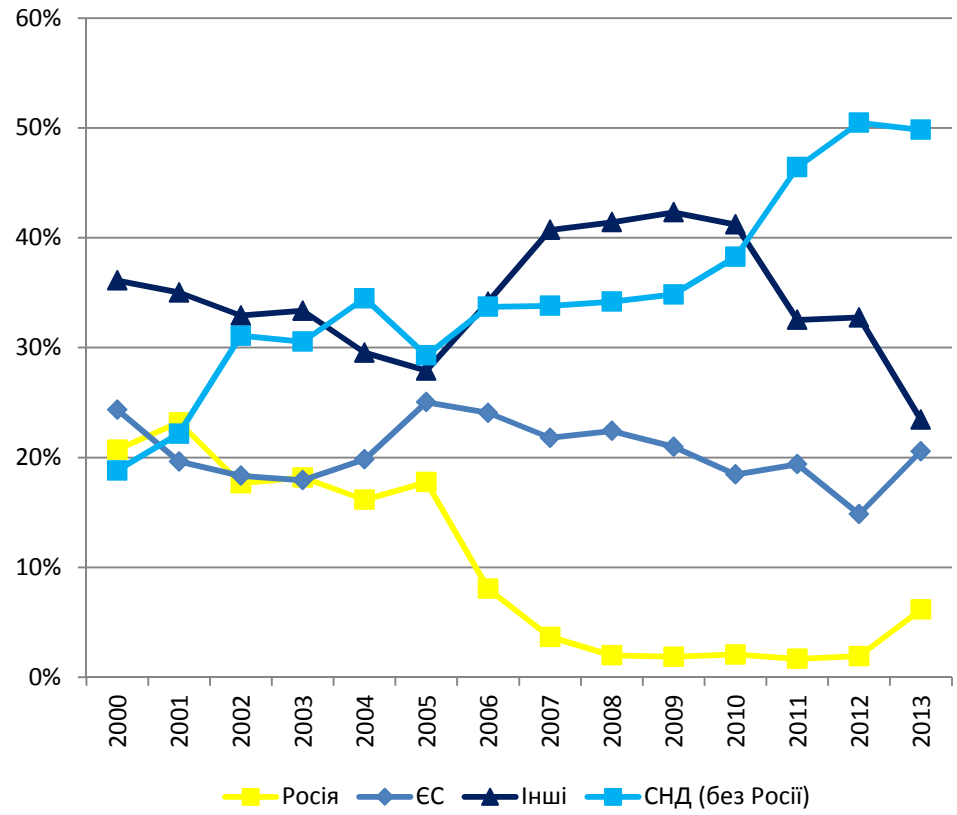
i. Відносна важливість грузинського експорту до Росії
ii. Структура експорту в 2005 та 2010 рр.
iii. Структура грузинського експорту до Росії в 2005 р.
iv. Вплив на експорт напоїв

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Відносна важливість грузинського експорту до Росії

Експортні частки деяких торговельних партнерів

Джерело: Державна служба статистики Грузії

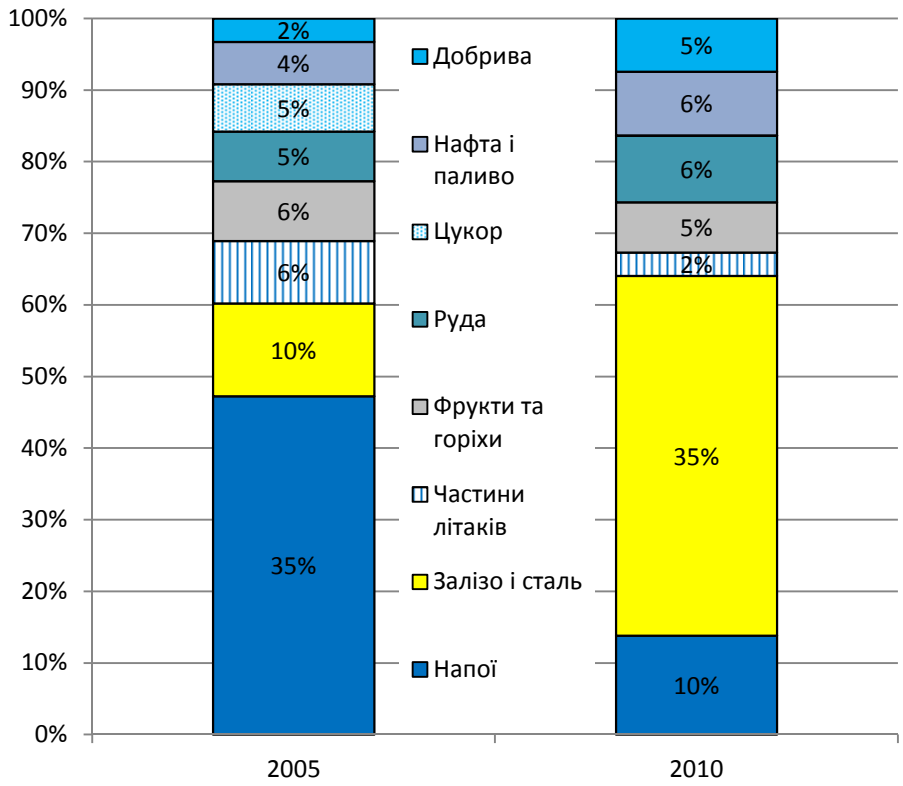
- У 2005 році 18% грузинського експорту спрямовувалось до Росії
- Росія була важливим торговельним партнером, але не домінуючим
- Грузинська торгівля була відносно добре диверсифікованою
- Диверсифікація експорту була наслідком активної торговельної політики
- Вона зробила внесок у абсорбцію торговельного шоку
- Є схожість з українською структурою експорту, яка також добре диверсифікована

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Структура експорту в 2005 та 2010 рр.

Експорт за типом продукту (на рівні 2 знаків коду УКТ ЗЕД) у 2005 та 2012 рр.

Джерело: База даних Світового банку WITS

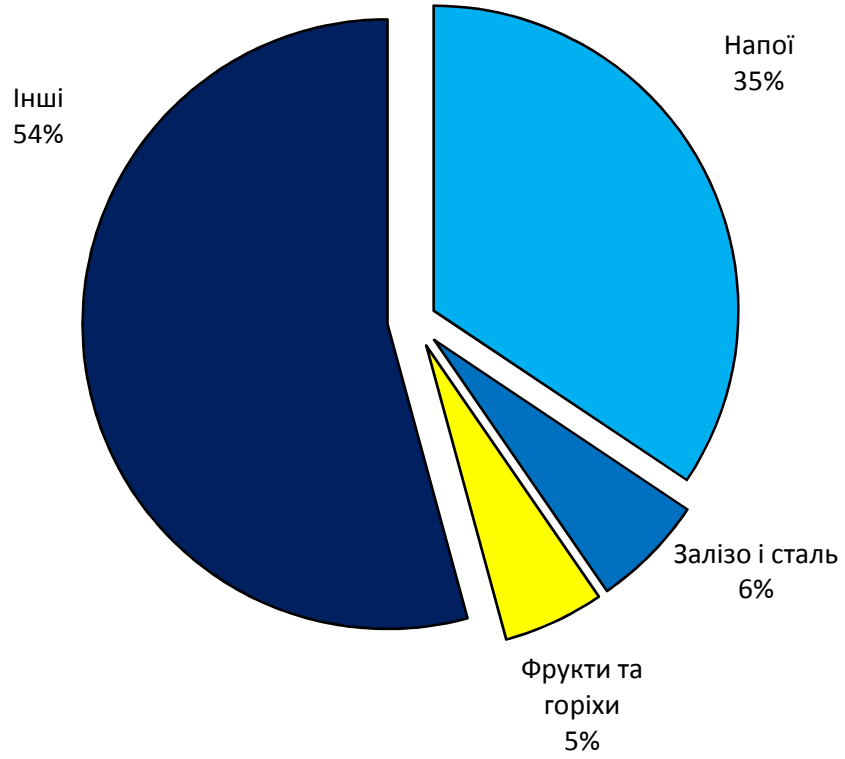
- У 2005 році – перед торговельною забороною – у грузинському експорті домінували напої (переважно вина та мінеральні води)
- А також сільськогосподарська продукція (переважно фрукти і овочі)
- На продукцію чорної металургії припадало 10% експорту
- Для порівняння, у 2010 році акцент значно змістився у бік промислової продукції
- Найбільше зростання експорту спостерігалось для продукції чорної металургії, який зріс з 10% у 2005 до 35% у 2010 році

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Структура грузинського експорту до Росії в 2005 р.

Експорт до Росії за типом продукту,
% частка від загального експорту до Росії у 2005 році (на рівні 2 знаків коду УКТ ЗЕД)

Джерело: База даних Світового банку WITS

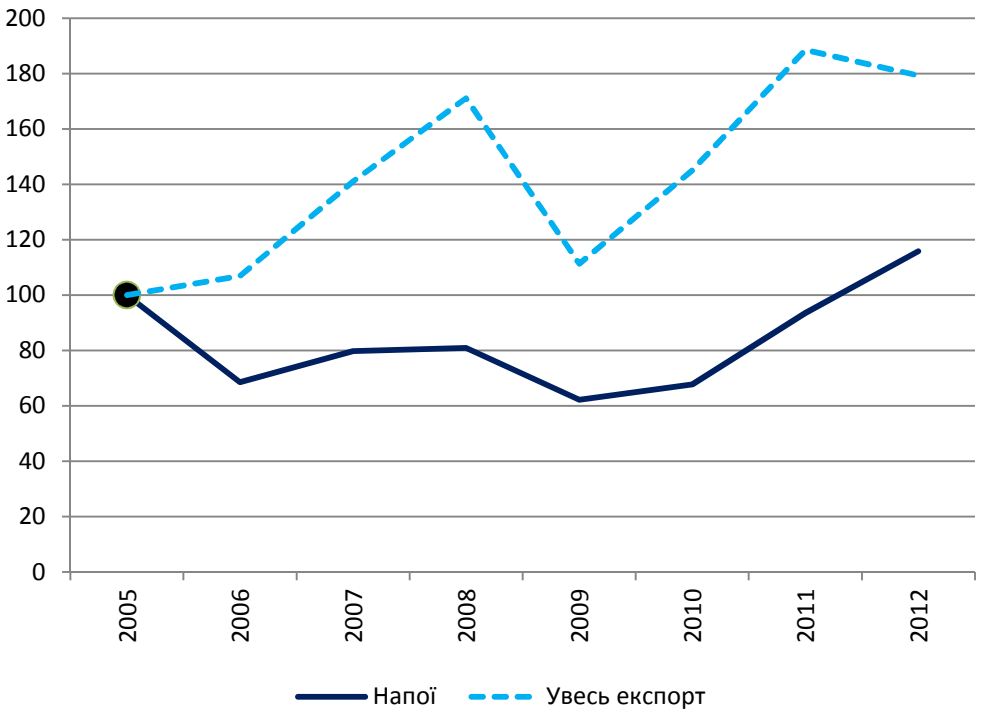
- Основними продуктами, що експортувалися до Росії у 2005 році, були вина та мінеральні води («Боржомі» та «Набеглаві»), на які припадало близько третини вартості експорту у російському напрямі
- Росія також є важливим ринком для заліза та сталі, так само як і для фруктів та горіхів
- Решта дві третини експорту до Росії розподілені між великою кількістю товарних категорій
- Таким чином, в основному уражені були виробники напоїв
- Шок для інших галузей був не таким серйозним, оскільки поширився на ширший діапазон секторів

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group

Вплив на експорт напоїв

Динаміка експорту напоїв після торговельної заборони

Джерело: База даних Світового банку WITS

Питання: Будучи головною галуззю, що постраждала від торговельної заборони, як розвивався експорт напоїв після торговельної заборони у 2005 р.?

Як швидко він відновився, якщо це сталось?

- На Росію припадало 64% усього експорту напоїв у 2005 році
- Експорт напоїв до Росії знизився на 68% у 2006 та повністю припинився у 2007 році
- Проте – незважаючи на зникнення російського ринку – вартість загального експорту напоїв знизилась всього на 28% у 2006 р.
- Незначне відновлення у 2007 р.; проте, експорт напоїв відновився до рівня 2005 р. лише у 2011 р.

© Institute for Economic Research and Policy Consulting

© German Advisory Group